

УДК 338.24:334.716

Скоцик В.Є.,
к. с.-г. н., доцент, докторант
Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ІМПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНУ

Постановка проблеми. Високорозвинене сільськогосподарське машинобудування є показником розвитку аграрного сектору країни. Забезпеченість сільських товаровиробників надійною технікою дозволяє використовувати сучасні агротехнології. Це дає можливість знижувати вплив погодних умов і отримувати стійкі врожаї, що, в результаті, позитивно впливає на продовольчу безпеку держави. Ці та багато інших чинників роблять сільськогосподарське машинобудування пріоритетною галуззю економіки.

Для провідних концернів характерна жорстка конкурентна боротьба і прагнення захопити нові ринки збуту. Можна виділити два напрямки в цьому процесі: проникнення в нові сегменти ринку і розширення існуючих ринків за рахунок освоєння додаткових видів продукції. У цьому зв'язку український ринок представляється дуже привабливим, оскільки матеріально-технічний парк сільськогосподарських підприємств сильно зношений і потребує термінової модернізації. Висока емність вітчизняного ринку є основним чинником для діяльності зарубіжних компаній в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наука і практика накопичила та систематизувала широкий спектр знань у галузі функціонування та розвитку міжнародних ринків, а також у сфері процесів інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків й економічних відносин між країнами.

Низка загальних й економічних проблем функціонування ринків засобів виробництва для АПК знайшли своє відображення в роботах учених: Андрійчука В.Г., Білоуська Я.К., Гуткевич С.О., Зубця М.В., Кісіля М.І., Коденської М.Ю., Кравчука В.І., Левитського І.С., Лобаса М.І., Могилової М.М., Музики П.А., Підлісецького Г.М., Саблука П.Т., Ситника В.П. та багатьох інших.

Необхідно відзначити, що зазначені роботи лише в загальному вигляді аналізують вітчизняний та зарубіжний досвід у галузі освоєння українського ринку, розглядаючи роботу іноземних компаній у різних напрямках аграрного сектору. Питанням функціонування ринку сільськогосподарської техніки і досвіду роботи на ньому зарубіжних компаній, на наш погляд, не приділяється значної уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо доцільності використання імпоротної техніки сільськогосподарськими товаровиробниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Імпортна продукція займає значну частку ринку сільськогосподарської техніки. Це пов'язано з тим, що в Україні відсутні сучасні потужності з виробництва більшості видів. Тому сільськогосподарські підприємства в основному купують більш продуктивну та ефективну імпортну техніку [1, с. 70]. Так, з 2,5 млрд. дол. США, на які було імпортовано техніки в останні роки, було сплачено \$500 млн. ПДВ (або близько 4 млрд. грн). Це дозволило профінансувати у 2010-2011 рр., окрім інших важливих державних програм, лізинг вітчизняної техніки на пільгових умовах в розмірі 350 млн. грн. Натомість це не дало очікуваного позитивного ефекту, оскільки якість більшості видів вітчизняної техніки не задовольняє вимоги аграріїв. З наведеного випливає аисновок, що при обмежені імпорту зменшуються надходження в бюджет.

В Україні втрачається значна частина врожаю через брак високотехнологічного сільськогосподарського обладнання, а обмеження його імпорту тільки погіршує ситуацію [2, с. 4]. Встановлено, що збільшення втрат врожаю всього лише на 10% приводить до зниження рівня прибутковості вирощування зернових з поточних 9% до - 2%.

У 2006 р. обсяг імпорту тракторів та комбайнів становив 144 та 104,3 млн. дол. США відповідно, у 2007 р. поставки техніки в Україну у грошовому вираженні зросли на 67,3% та на 51% у сегментах тракторів та комбайнів відповідно, а у 2008 р. ще на 63,3% та 127,3% відповідно, досягши, таким чином, обсягу 393,3 та 357,8 млн. дол. США. Варто відзначити, що таке стрімке зростання попиту на імпортну техніку обумовлено зростанням прибутковості ведення сільського господарства в Україні, а також появою на вітчизняному ринку аграрних холдингів, які мають достатні фінансові ресурси для купівлі техніки.

У 2009 р. обсяг імпорту техніки зменшився на 79,6% у сегменті тракторів, та на 73,4% у сегменті комбайнів. Такий спад пояснюється зупинкою інвестиційних проектів більшістю споживачів сільгосптехніки у зв'язку з невизначеною економічною ситуацією в Україні та в інших країнах світу, а також зупинкою банківського кредитування.

У 2011 р. відзначено значне зростання обсягів ввезеної техніки у грошовому вираженні. Темп

росту імпорту тракторів становив 168,1%, досягши позначки 215,5 млн. дол. США, а імпорт комбайнів збільшився на 34%.

У найближчі роки очікується зростання імпорту до докризових показників, оскільки вітчизняні виробники ще не можуть випускати продукцію, аналогічну західній, а відновлення активного кредитування сільськогосподарських підприємств відновить попит на техніку.

Незважаючи на відновлення платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку, невеликі сільськогосподарські підприємства чи господарства населення не володіють достатніми фінансовими ресурсами для купівлі нової техніки [3, с. 67]. Досить часто така група споживачів віддає перевагу техніці, яка була у використанні. У 2011 р. в загальному обсязі імпорту тракторів частка вживаної техніки склала 3,51% у грошовому, та 5,41% у натуральному обчисленні. Така розбіжність у структурі імпорту свідчить про дешевші вживані трактори, що і викликає попит на них з боку невеликих підприємств чи господарств населення.

Серед імпортованих комбайнів варто відзначити досить значну частку бувшої у використанні техніки. При цьому у 2011 р. вона складала більшу частину українського імпорту - 55,39%. Така ситуація викликана малими обсягами виробництва вітчизняної техніки, яка відноситься до більш низького цінового сегменту та недостатністю коштів для придбання нової дорогої техніки західного виробництва.

Враховуючи підвищення платоспроможності українських споживачів та відносно збільшення вітчизняного виробництва комбайнів, частка бувшої у використанні техніки в даному сегменті зменшилась до 46,5%.

Використання вживаної техніки для виробництва сільськогосподарської продукції є одним із стримуючих факторів розвитку аграрного сектору України. Імпортна вживана техніка зазвичай, незважаючи на свою зношеність, має вищий технологічний рівень, ніж техніка вітчизняного виробництва [4, с. 12]. Тому вітчизняні виробники, випускаючи техніку 1-2 покоління, не можуть конкурувати навіть з бувшою у використанні іноземною технікою, яка постачається в Україну.

Розглядаючи структуру імпорту сільськогосподарської техніки у грошовому вираженні, необхідно відзначити, що основну частку складає зернозбиральна та кормозбиральна техніка (43,31% у 2011 р.). Їх частка значно більша порівняно з натуральним еквівалентом, що означає більшу їх вартість порівняно з іншою технікою. Варто підкреслити також вищу вартість комбайнів у даній групі товарів.

На українському ринку сільськогосподарської техніки представлена велика кількість торгових марок різних зарубіжних виробників. Їх продукція відрізняється не лише технічними характеристиками, але й представляє різні цінові сегменти.

На ринку тракторів України представлено 11 основних брендів зарубіжних виробників, серед яких майже половина імпортової техніки у натуральному вираженні належить Мінському тракторному заводу (32,9%).

Велику частку імпорту займають китайські трактори таких виробників, як Dongfeng, Hebei, Jinma, Shandong, які здійснюють поставки дешевої малогабаритної продукції, що й викликає підвищений попит на таку техніку особливо з боку невеликих сільськогосподарських підприємств та господарств населення. У 2011 р. у натуральному обсязі імпорту дані компанії зайняли 14,6%, 8%, 8,8% та 5,5% загального імпорту тракторів відповідно. Значні поставки здійснюються торговельними марками Case (1,4%), New Holland (1,2%), AGCO (0,4%), Claas (0,3%), Buhler (0,2%) у кількісному вираженні.

Таким чином, ТОП-11 торговельних марок тракторів охоплюють 76,4% всього обсягу імпорту у натуральному вираженні. Грошовий вираз поставок тракторів даних брендів складає 99,99%. Така ситуація викликана поставкою малогабаритних тракторів китайського виробництва, а також вживаних тракторів.

У грошовому виразі лідером серед імпортерів тракторів залишається Мінський тракторний завод з часткою ринку 39,46%. Його продукція користується значним попитом серед споживачів, оскільки володіє достатніми технічними характеристиками при невисокій цінній категорії.

Іншим лідером серед торговельних марок в імпорті тракторів є John Deere. Частка поставок продукції під даним брендом у грошовому вираженні майже вдвічі перевищує частку у натуральному вираженні, що свідчить про високу ціну таких тракторів. У 2011 р. частка даного бренду в імпорті склала 22,92%.

Частка бренду Case у 2011 р в грошовому обчисленні становить 10,1%. Така ж ситуація і для таких торгових марок, як Agco, Buhler, Claas, New Holland, частки яких складають 5,56%, 1,56%, 2,04%, 7,05% відповідно у грошовому обчисленні імпортованих поставок в Україну.

Збільшення обсягів імпорту іноземної техніки в сільськогосподарське виробництво підвищує рівень залежності країни від зарубіжних поставок і загрожує економічній безпеці держави. При цьому очевидною стає необхідність підтримки державою сільськогосподарського машинобудування як одного з найважливіших напрямів розвитку економіки України. Серед різних форм державної підтримки внутрішнього виробництва техніки важливу роль відіграє регулювання зовнішньої торгівлі продукцією цієї галузі [5, с. 49].

Діючий організаційний механізм формування та застосування комплексу тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі продукцією сільськогосподарського машинобудування не

забезпечує необхідний рівень підтримки внутрішнього виробництва. Вітчизняні підприємства змушені працювати в умовах нерівної конкуренції із зарубіжними виробниками, які користуються підтримкою своїх держав, а також різними пільгами при поставках техніки в нашу країну [6, с. 212]. Витіснення вітчизняної продукції з внутрішнього ринку загрожує повним захопленням українського ринку збуту сільськогосподарської техніки постачальниками імпортерів машин.

Серед головних причин неефективності існуючого механізму можна виділити недостатню увагу до даного виду вітчизняного виробництва з боку держави, відсутність сформульованої економічної політики щодо даної галузі, а також епізодичність, часто ізольованість від вітчизняних виробників і неузгодженість на всіх рівнях системи державного регулювання зовнішньої торгівлі продукцією сільськогосподарського машинобудування [7, с. 138]. В результаті існуючий метод визначення заходів регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської техніки не забезпечує захист внутрішнього ринку від експансії імпортерів техніки, не враховує інтереси вітчизняних виробників і не сприяє забезпеченню економічної безпеки держави.

Аналіз зарубіжного досвіду обґрунтування тарифних і нетарифних заходів державного регулювання зовнішньої торгівлі виявляє його чітку спрямованість на підтримку національного виробництва та розвиток діяльності експортерів. У країнах Європейського союзу, а також в Білорусі на державному рівні діє система компенсацій фермерам частини вартості техніки місцевого виробництва [8, с. 50].

Висновки з даного дослідження. Враховуючи значну частку імпортерів техніки на ринку України, одним з пріоритетних завдань держави має бути мінімізація імпорту та підтримка внутрішнього виробництва. Враховуючи зношеність основних засобів більшості заводів-виробників сільськогосподарської техніки, відсутність необхідного фінансування для оновлення засобів, відсутність необхідних технологічних розробок, виробництво техніки в Україні поки що знаходиться на досить низькому рівні і потребує значних інвестицій. Тому оптимальним вирішенням проблеми забезпечення аграрного сектору необхідною технікою є створення спільних підприємств з іноземними компаніями по виробництву та збору сільськогосподарської техніки на території України. Оскільки технологічний розвиток України не дає змоги виробляти у значній кількості техніку 3-4 покоління (високотехнологічну), існує можливість створити спільне виробництво китайської техніки, яка є малогабаритною та низько технологічною, що є оптимальним, враховуючи виробничі потужності України. Виробництво такої техніки не потребує значних технологічних та матеріальних затрат, тому дає змогу виробляти продукцію достатньо легко та масово, забезпечуючи потреби АПК, та інших секторів, в тому числі комунального.

Література

1. Олійник О.В. Технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва і тенденції його відтворення / О.В. Олійник // Економіка АПК. – 2003. – №5. – С. 66-73.
2. Іванишин В.В. Методологічні основи техніко-технологічного переоснащення сільськогосподарського виробництва / Іванишин В.В. // Економіка АПК. – 2003. – №12. – С. 3-5.
3. Грицишин М.І. Техніко-економічні основи відтворення машинно-тракторного парку аграрних підприємств / М.І. Грицишин // Механізація та електрифікація сільського господарства. – Глеваха : ННЦ "ІМЕСГ" УААН, 2006. – Вип. 90. – С. 54-64.
4. Гуков Я.С. Наукові основи технічної політики в аграрному секторі України / Я.С. Гуков, М.І. Грицишин // Механізація та електрифікація сільського господарства. – Глеваха: ННЦ "ІМЕСГ" УААН, 2006. – Вип. 90. – С. 4-15.
5. Рынок сельскохозяйственной техники: проблемы и решения. Под ред. Л.Ф. Кормакова. – М. : ФГНУ «Росинформагротех». 2007. – 76 с.
6. Нехай В.В. Влияние функционирования службы маркетинга на улучшение показателей хозяйственной деятельности предприятия сельскохозяйственного машиностроения / В.В. Нехай // Ученые записки Таврического Национального ун-та им. В.И. Вернадского. – 2004. – № 2. – С. 211-218.
7. Коренюк П.І. Особливості формування ефективної системи управління підприємствами сільськогосподарського машинобудування / П.І. Коренюк, І. Голубенко / Економічний вісник Донбасу. – 2012. – № 2 (28). – С. 136-142
8. Карпов А.А. Основные тенденции развития ключевых секторов АПК стран Евросоюза / А. А. Карпов // Трактора и сельскохозяйственные машины. – 2005. – №3. – С.50.